

Ex Bibliotheca Corviniana. Die acht Münchener Handschriften aus dem Besitz von König Matthias Corvinus. Hrsg. von Claudia FABIAN und Edina ZSUPÁN. Bp. 2008. Bibliotheca Nationalis Hungariae, BSB, UIM, 152 l., ill. /Bavarica et Hungarica 1. – Supplementum Corvinianum 1./

A kötet a müncheni Bayerische Staatsbibliothek és az Országos Széchényi Könyvtár kitűnő baráti és tudományos együttműködésének az eredménye. Előszavából megtudjuk, hogy a német könyvtár alapításának 450., valamint Mátyás király trónra lépésének 550. évfordulója alkalmából Münchenben, 2008. január 30–február 24 között rendezett corvina-kiállítás katalógusaként jelent meg. A katalógus emléket kívánt állítani annak is, hogy 2005-ben az UNESCO a Világörökség részévé nyilvánította a corvinákat. Az évfordulókra emlékezve Münchenben az ott őrzött corvinákat állították ki, Budapesten viszont az Országos Széchényi Könyvtár „Csillag a holló árnyékában” című kiállításán Vitéz János Münchenben őrzött Livius-kódexeit csodálhattuk meg.

Az elegáns külsejű, bőven illusztrált katalógus annak az új sorozatnak az első kötete, amelyben a müncheni könyvtárban őrzött további magyar vonatkozású kéziratokat és egy magyar plakátgyűjteményt mutatnak majd be. Az első tanulmányban (Bibliotheca Corviniana – Die Bibliothek und ihr Gedächtnis) Földesi Ferenc foglalta össze a Corvina-könyvtárról szóló legfontosabb ismereteket, különös tekintettel a legújabb kutatási eredményekre. A szerző nem kerülte meg a problematikus, vitatott kérdéseket sem (pl. az egykori könyvtár görögkódex-állományáról szóló feltevéseket vagy a Nagylucsei Orbán híres psalteriumával kapcsolatban felmerült kételyeket), és kellő tárgyilagossággal mutatta be az egymásnak ellentmondó jelenségeket és véleményeket.

Eddig hat Münchenben őrzött hiteles corvináról tudunk, kötetünk viszont már a címében is nyolcat jelez, kibővítve az ottani gyűjteményt. A müncheni könyvtár görög kódexeit felülvizsgálva Kerstin Hajdú két kéziratot hiteles corvinaként próbált bemutatni (Mit glücklicher Hand erretet? Zur Provenienzgeschichte der griechi-

schen Corvinen in München). Argumentálásának kiindulópontját és fő tényezőjét a kódexek 16. századi német tulajdonosainak és ismerőinek tanúvallomásai jelentik. A tanulmány nagy érdeme a kódexek provenienciájának feltérképezése és a róluk szóló hagyomány részletes bemutatása, elemzése. Az eredetükről szóló egykori német hagyomány azonban nem tekinthető mindent kizáró érvenek. Maga a szerző is felveti a kérdést, hogy nem volt-e Budán a Bibliotheca Corviniana mellett egy másik könyvtár is, ahonnan elhozhatták őket. Csapodi Csaba tanulmányából jól tudjuk, hogy volt ilyen, a kéziratok tehát onnan is származhattak. A Cod. Graec. Monac. 157. számú kódexet, amely Polübiosz és Héródianosz történeti művét és Héliodórosz *Aethiopicá*ját tartalmazza, Polübiosz első kiadója, Vincentius Obsopaeus nyilatkozata szerint a mohácsi csata után egy egyszerű német katona találta meg, s díszítése miatt tulajdonította el. Az erről szóló latin szöveg egyébként, melyet K. Hajdú idéz (36. l. 20. jegyzet), semmiféle konkrétumot nem tartalmaz arról, hol és hogyan talált rá a brandenburgi fejedelem seregében Magyarországra érkezett katona, aki később, Obsopaeus idején Ansbachban bemártófestőként (tinctor) tevékenykedett. Ezt a fontos adatot és a provenienciára vonatkozó néhány további részletet, mint Kerstin Hajdú megjegyzi, már Csontos János is ismerte, aki ennek ellenére úgy látta, hogy a kódex nem tartozott a corvinák közé. Úgy véljük, ezt a véleményt a cikk szerzője sem ingatta meg kellően.

A két görög kódex corvina-mivoltának ellentmond, hogy – K. Hajdú megállapítása szerint is – hiányoznak belőlük a corvinákra jellemző ismérvek (gazdag díszítés, corvinakötés, Mátyás címere és emblémái stb.) A másik elemzett és corvinának tekintett kéziratban (Cod. Graec. Monac. 449) Porphüriosz Plótinosz-életrajza és Plótinosz *Enneades* című műve olvasható. Egykori eredeti helye inkább lehetett Janus Pannonius vagy más, Itáliában humanista képzettséget szerzett magyar könyvtára, mint a Bibliotheca Corviniana. Vespasiano da Bisticcinek a Janusról szóló életrajza alapján jól ismert, hogy a költő 1465. évi itáliai követsége idején Firenzében teljesen Plótinosz büvkörébe került, és arról tájé-

koztatta Bisticci, hogy lefordítja az *Enneadest*. Plótinosz-kódexét Firenzében vásárolhatta, ahol – ugyancsak Bisticci beszámolója szerint – mint Itália más városaiban is, ahol megfordult, minden kódexet megvett.

Zsupán Edina, amint ezt már tanulmányának címe is mutatja (*Die Bibliotheca Corviniana im kleinen. Beschreibung der lateinischen Corvinen der Bayerischen Staatsbibliothek*), a hat latin müncheni corvinát az egykori Mátyás-könyvtár kicsinyített reprezentánsának tekintette. Egy kis tanulmányban mint ilyen egységet tárgyalja őket, majd részletes leírást ad a kódexekről. A leírások tartalmazzák a kódexekben található összes művet, a szerzőkről szóló legfontosabb ismereteket a rájuk vonatkozó alapvető szakirodalommal együtt, a kódexek külső megjelenésének sajátosságait (az íráshordozó felület anyaga, lapszámolás, íráskép, betűtípus stb.), az illuminálásról, a kötésről és a provenienciáról szóló adatokat, valamint a későbbi bejegyzéseket. A leírások korábbi katalógustételekre utaló hivatkozásokkal végződnek. E katalógusok rövidítésének feloldásához hiába keressük a kötetben a rövidítésjegyzéket. Itt jegyezzük meg, hogy Mátyás király pusztán „Corvinus”-ként való megnevezését mellőzni kellene, mert a királynak nem ez volt a neve. Csupán egyes humanisták nevezték így, azok is inkább irodalmi műveikben.

Ulrike Bauer-Eberhardt a kódexek illuminálásáról szóló tanulmányt tett közzé a kötetben (*Italienischer Buchschmuck in den Münchner Corvinen*). Mind a hatnak azonosította vagy feltetelezte a festőjét, és a miniátorok más ismert munkáival összehasonlítva a kódexeket, további következtetéseket vont le. Fontosak és nagyon hasznosak a kódexek datálásáról szóló észrevételei. Sajnos, cikkében több tárgyi tévedés is olvasható. Janus – állításával ellentétben – nem volt Mátyás kancellárja, s többen is cáfolták már azt a korábbi vélekedést, hogy Galeotto Marzio főkönyvtáros volt Mátyás udvarában. A szerző arról is szól, hogy Vitéz János többször járt Ferrarában (114.), és ott ismerte meg Tribacót (115.). Ezek az állításai nem igazolhatók semmivel. Félő,

hogy tévedései a külföldi szakirodalomból majd vissza fognak köszönni ránk. Hasonlóképp, mint Ioannes Pannonius személye, akit – magyarok figyelmeztetései ellenére – külföldön még ma is Janus Pannoniusszal vélnek azonosnak, de már Ioannes de Dominis zenggi, majd váradi püspökkel is összetévesztették. Ioannes Pannonius egyébként a fenti katalógusnak sem hozott szerencsét, Földesi tanulmányában véletlenül ő szerepel a Mátyásnak írt *De regis virtutibus* szerzőjeként Andreas Pannonius helyett.

A müncheni corvinák közül mindössze három rendelkezik corvina-kötéssel, s ezek egyike már II. Ulászló idején készült. Rozsondai Marianne ezeket a köteteket elemezte „Über die Einbände der in München aufbewaharten Corvinen” című tanulmányában, amelyben teljesen meggyőző érveléssel kimutatta, hogy Mátyás udvarában az uralkodó életének utolsó öt évében észak-itáliai könyvkötő tevékenykedett, aki a király halála után elhagyta Magyarországot. A tanulmány élvezhető, világos stílusban további számos fontos új eredményt tartalmaz (pl. hogy az erlangeni Biblia kötése nem a budai műhely terméke), és összegzi a corvina-kötésekről szóló legfontosabb ismereteket.

A katalógust számos színes, jó minőségű illusztráció díszíti. Ezek közül kivétel a Kerstin Hajdú cikkéhez mellékelt Abb. 7., amely teljesen sötét, és jószerivel nem látható rajta semmi. Komolyabb kiállítási katalógusok ma már tudományos műnek számítanak, és névmutatóval készülnek. Ezt hiányoljuk a fenti kötetből.

A tanulmánykötet lényeges kezdeményezés a corvina-kutatásban. Arra is nyomatékosan figyelmeztet, hogy a Corvina-könyvtárral kapcsolatos problémák megjelenítéséhez és a további kutatásokhoz valamennyi corvináról a müncheniekéhez hasonló, teljességre törekvő leírás és elemzés elkészítése szükséges. Ezek birtokában egyszersmind nemcsak a magyar, hanem a külföldi corvina-kutatók által is hön áhított „Bibliotheca Corviniana Digitalis” is létrejöhetne.

PAJORIN KLÁRA